

GURUHDAGI AGRESSIYA VA NIZOLARNI OLDINI OLISH USULLARI.

Termiz davlat pedagogika instituti
Pedagogika va ijtimoiy fanlar fakulteti
Psixologiya ta'lim yo'nalishi 2-bosqich talabasi
Toshpulatova Hilola
Ilmiy rahbar: Amaliy psixologiya katta o'qituvchisi:
Axmedov Baxtiyor Tursunovich.

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada ijtimoiy ta'sirning inson qarorlariga ta'siri ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Eksperimental tadqiqotlar orqali guruhning shaxsiy qaror qabul qilish jarayoniga ta'siri aniqlanadi, shuningdek, ijtimoiy bosim va guruh normativlari qaror qabul qilishda qanday rol o'ynashi ko'rsatib beriladi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, odamlar ko'pincha o'z fikrini guruh fikriga moslashtiradi, bu esa ijtimoiy psixologiya nazariyalarini qo'llab-quvvatlaydi. Shu bilan birga, maqolada qaror qabul qilishdagi individual farqlar, shaxsiy motivatsiya va ijtimoiy ta'sir o'rtasidagi murakkab bog'liqlik yoritiladi.

Kalit so'zlar: ijtimoiy ta'sir, qaror qabul qilish, guruh bosimi, shaxsiy motivatsiya, normativ ta'sir, ijtimoiy psixologiya, eksperimental tadqiqot, shaxsiy farq, guruh psixologiyasi.

Kirish

Inson xulq-atvori va qaror qabul qilish jarayoni har doim ijtimoiy kontekst bilan chambarchas bog'liqdir. Ijtimoiy ta'sir — bu shaxsning atrofdagi odamlar, guruh yoki jamiyat normativlari orqali xatti-harakati va qarorlariga bevosita yoki bilvosita ta'sir ko'rsatadigan psixologik jarayon. Shu nuqtai nazardan qaraganda, ijtimoiy ta'sir inson hayoti va faoliyatining deyarli barcha jabhalarida, jumladan oila, maktab, ish joyi va do'stlar orasida, sezilarli rol o'ynaydi.

Ijtimoiy ta'sir shaxsiy qaror qabul qilish jarayonini shakllantirishda turli mexanizmlar orqali namoyon bo'ladi. Psixologik tadqiqotlar asosida, bu ta'sir ikki asosiy shaklda yuzaga keladi: normativ ta'sir va informatsion ta'sir. Normativ ta'sir — bu guruhning odat, qadriyat va me'yorlariga moslashish orqali shaxsning xatti-harakatini shakllantiradi; informatsion ta'sir esa boshqalarning bilim, tajriba va xulq-atvoriga tayanib qaror qabul qilish jarayonini belgilaydi. Misol uchun, talaba imtihon paytida boshqa talabalar javoblarini tekshirayotganini ko'rib, o'z javobini o'zgartirishi mumkin. Shu bilan birga, ish joyida xodim guruh qaroriga mos ravishda muayyan vazifani bajaradi, hatto bu uning shaxsiy fikriga zid bo'lsa ham. Eksperimental tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ijtimoiy ta'sir inson qaror qabul qilish jarayonini sezilarli darajada o'zgartiradi. Tajribalar orqali aniqlanganidek, shaxs guruh bosimi ostida o'z fikrini o'zgartirishga moyil bo'ladi, bu esa ijtimoiy psixologiya nazariyalarini amaliy jihatdan tasdiqlaydi. Shu bilan birga, ijtimoiy ta'sirning kuchi shaxsning individual xususiyatlari, motivatsiyasi, oldingi tajribasi va hissiy holati bilan chambarchas bog'liqdir. Masalan, mustaqil qaror qabul qilishga o'rgatilgan shaxs guruh bosimiga nisbatan kamroq ta'sirlanadi, shu bilan birga emotsional holat va stress darajasi ham qaror qabul qilishga ta'sir ko'rsatadi.

Bundan tashqari, ijtimoiy ta'sir va qaror qabul qilish mavzusi nafaqat individual psixologiya, balki guruh psixologiyasi, ijtimoiy psixologiya va boshqaruv psixologiyasi sohalarida ham muhimdir. Ijtimoiy ta'sirni chuqur o'rganish orqali shaxslararo munosabatlar, guruhdagi qarorlar va jamiyatdagi xulq-atvorni yanada samarali tushunish mumkin. Shu sababli, ushbu maqola ijtimoiy ta'sirning inson qarorlariga qanday ta'sir qilishini eksperimental tadqiqotlar va hayotiy misollar asosida tahlil qiladi, shuningdek, normativ va informatsion ta'sir, shaxsiy farqlar va guruh bosimi o'rtasidagi bog'liqlikni ilmiy jihatdan yoritadi. Ijtimoiy ta'sir insonning qaror qabul qilish jarayoniga turli yo'llar bilan ta'sir qiladi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, bu ta'sir ikki asosiy mexanizm orqali yuzaga keladi: normativ va informatsion. Normativ ta'sir shaxsni guruhning qoidalari, qadriyatlari va kutishlariga moslashishga majbur qiladi. Masalan, ish joyida xodim guruh qaroriga muvofiq harakat qilishi yoki

maktabda talabalar bir-birining javoblariga qarab o'z fikrini o'zgartirishi normativ ta'sir natijasidir. Shu bilan birga, ijtimoiy bosim shaxsni o'z fikridan voz kechishga majbur qilishi mumkin, hatto u qarorning noto'g'ri ekanligini sezsa ham. Informatsion ta'sir esa shaxsning qaror qabul qilishida boshqalarning bilim va tajribasiga tayanishidir. Misol uchun, talaba imtihon paytida guruhdagi boshqa talabalar javoblarini tekshirayotganini ko'rib, o'z javobini o'zgartirishi mumkin. Bu ta'sir ayniqsa shaxs o'z qarorini aniqlay olmayotgan yoki noaniq vaziyatda bo'lganida kuchayadi.

Hayotiy misollar ham shuni tasdiqlaydi. Masalan, universitetda talabalar guruhdagi boshqa talabalar fikriga moslashadi va ba'zan noto'g'ri javob berilsa ham ularni takrorlashadi. Ish joyida xodim guruh bosimi tufayli qaror qabul qiladi, hatto bu qaror uning shaxsiy fikriga zid bo'lsa ham. Oilaviy muhitda esa bola ota-onasining qarorlariga moslashadi va o'z xohish-istagini chetlab qo'yadi. Bu holatlar normativ va informatsion ta'sirning real hayotdagi ifodalaridir. Shuningdek, eksperimental tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ijtimoiy ta'sirning kuchi shaxsning individual xususiyatlari, motivatsiyasi, ilgari o'rgangan tajribasi va emotsional holatiga bog'liq. Mustaqil qaror qabul qilishga o'rgatilgan shaxs guruh bosimiga kamroq ta'sirlanadi. Shu bilan birga, stress darajasi va shaxsiy tajriba qaror qabul qilish jarayonini belgilovchi muhim omillar hisoblanadi. Shu tarzda, ijtimoiy ta'sir insonning qaror qabul qilish jarayonini shakllantiradi va shaxsiy motivatsiya, emotsional holat va guruh bosimi bilan chambarchas bog'liq ekanligi ilmiy tadqiqotlar orqali tasdiqlangan.

Usullar:

1. Eksperimental kuzatuv: Talabalar va ishchi guruhlar orasida qaror qabul qilish jarayonlari kuzatildi, ijtimoiy ta'sir shakllari (normativ va informatsion) tahlil qilindi.
2. Simulyatsion vaziyatlar: Ishtirokchilarni turli ijtimoiy bosim va guruh qarorlari ostida qaror qabul qilishga majburlash orqali natijalar yig'ildi.
3. Intervyu va so'rovnomalar: Shaxsiy motivatsiya, guruhga moslashish darajasi va qaror qabul qilish jarayonidagi hissiy holat haqida ma'lumotlar olindi.

Materiallar:

Talaba va o'rta yoshdagi ishtirokchilar (50 kishi).

Qaror qabul qilish bo'yicha tayyorlangan test va vaziyatlar.

So'rovnoma shakllari va intervyu savollari.

Kuzatuv va natijalarni qayd etish uchun standartlashtirilgan jadvallar.

Xulosa

Eksperimental tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, ijtimoiy ta'sir inson qaror qabul qilish jarayonini sezilarli darajada shakllantiradi. Guruh bosimi va normativ ta'sir shaxsni o'z qarorini o'zgartirishga majbur qilishi mumkin. Shaxsning individual xususiyatlari, motivatsiyasi, ilgari o'rgangan tajribasi va emotsional holati ijtimoiy ta'sirning kuchini belgilovchi muhim omillar ekanligi aniqlandi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, shaxs guruh fikriga moslashish orqali qaror qabul qilishda kam yoki ko'p ta'sirlanadi, bu esa ijtimoiy psixologiya nazariyalarini ilmiy jihatdan tasdiqlaydi. Shu bilan birga, hayotiy misollar va eksperimental natijalar normativ va informatsion ta'sir, shaxsiy farqlar va guruh bosimi o'rtasidagi bog'liqlikni ochib beradi. Shunday qilib, ijtimoiy ta'sir va qaror qabul qilish jarayonini o'rganish, shaxslararo munosabatlar, guruh psixologiyasi va boshqaruv psixologiyasi sohalarida amaliy va ilmiy jihatdan muhim ahamiyatga ega ekanligi tasdiqlangan.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Eshmuradov O.E. Oila va ijtimoiy psixologiya (o'quv qo'llanma). Termiz: "Kitob nashr", 2025.
2. Sotsial psixologiya (o'quv darslik). Toshkent: "Fan va Ta'lim", 2023.
3. Haydarov F., Xalilova N. Umumiy psixologiya. Toshkent: "Innovatsiya-Ziyo", 2021.
4. Nemov R.S. Psixologiya. Umumiy asoslar. Moskva: "Prosveshcheniye", 2003.
5. Asqarov D., Sobirova M. Ijtimoiy psixologiya nazariyalari va tadqiqotlar. Toshkent: "Ziyo-Nashr", 2024.